

Coordination Action on Human Rights Violation (CAHRV)

Ocena instytucji i przykłady dobrych praktyk w zakresie postępowania w przypadkach przemocy, gwałtu i wykorzystania seksualnego w rodzinie

Główne wnioski

Projekt Działania Koordynujące Dotyczące Łamania Praw Człowieka (CAHRV, 2004-2007)¹ jest programem o szerokim zakresie, bazującym na współpracy instytucji badawczych, sieci tworzenia polityki oraz indywidualnych badaczy. Jest on finansowany ze środków 6 Programu Ramowego Komisji Europejskiej. Szczególnym przedmiotem zainteresowania CAHRV jest przemoc interpersonalna ujmowana zarówno konceptualnie, jak i strategicznie w ramach dyskursu nad prawami człowieka. CAHRV ma na celu zintegrowanie właściwych wątków badawczych. Porównując reprezentatywne badania przeprowadzone w Europie, projekt CAHRV potwierdza, że przemoc wobec kobiet pozostaje ogromnym problemem w krajach europejskich¹ i dotyka jednej czwartej zamieszkujących je kobiet.

W ramach projektu dokonano systematycznego przeglądu badań, dotyczących sukcesów i porażek polityki oraz praktycznych działań, prowadzonych przez organy ustawodawcze i

---

¹ Patrz publikacje na www.cahrv.uni-osnabrueck.de

organizacje pozarządowe². Analiza³ dobrej praktyki w zapewnianiu pomocy i działań interwencyjnych, przeprowadzona w krajach Europy, dostarczyła wiedzy, przydatnej zarówno w praktyce, jak i w tworzeniu polityki. Stawia ona w centrum zainteresowania pomoc oraz warunki i rodzaje interwencji, związane z przemocą na tle różnic płci, które wspomagają dobrą praktykę. Wyniki projektu CAHRV zostaną przedstawione w końcowym raporcie, w maju 2007 roku. Raporty oceniające ramy prawne, działania interwencyjne i zapewnianą pomoc, zostały opublikowane na stronie internetowej projektu. Główne wnioski, dotyczące dobrej praktyki działania, opublikowano w:

Wsparcie, poradnictwo, schroniska dla kobiet i dzieci

Badania potwierdzają znaczenie kobiecych organizacji pozarządowych w przeciwdziałaniu aktom przemocy, gwałtu i wykorzystania seksualnego w rodzinie. Jako główne ośrodki, zapewniające lokalne schroniska dla kobiet i dzieci, infolinie, poradnictwo i wsparcie, dążyły one do uświadomienia wagi problemu i wprowadzenia w życie odpowiedniego ustawodawstwa w dziedzinie prawa cywilnego i karnego, zdrowia fizycznego i psychicznego, wsparcia finansowego oraz ochrony dzieci. Ochrona kobiet i dzieci są ze sobą ściśle powiązane. Organizacje pozarządowe, mimo, że powstały 10 lub więcej lat temu, pozostają głównymi ośrodkami rozwoju dobrej praktyki i jej kontynuacji w organach ustawodawczych. Zapewniają wsparcie w postaci zakwaterowania, pomocy w terenie, poradnictwa i innych form pomocy dla różnych grup ofiar. Poradnictwo okazuje się być najbardziej adekwatne i skuteczne w połączeniu z rzecznictwem zapewnianym przez organizacje kobiece. W celu osiągnięcia najlepszego efektu, należy zapewnić stabilne finansowanie organizacji pozarządowych. Państwo powinno wykazywać chęć współpracy z kobiecymi organizacjami pozarządowymi.

Ustawodawstwo, praktyki policyjne i sądownictwo karne

Dobra praktyka wymaga zapewnienia odpowiedniego ustawodawstwa i praktycznej pomocy dla ofiar i sprawców. Legislacja determinuje środki, które mogą być użyte w przeciwdziałaniu przemocy, gwałtom i wykorzystaniu seksualnemu w rodzinie. Regulacje prawne powinny być stosowane przez odpowiednie służby. Obok osobnej oceny ustawodawstwa i środków pomocy ofiarom, kluczowa jest również ocena interakcji między nimi.

Ocena interwencji państwa za pomocą czynności policyjnych i sądowych wykazuje, że ważnym warunkiem wstępnym do ich podejmowania, jest uznanie łamania praw człowieka w bliskich relacjach za przestępstwo interesu publicznego. Dobra praktyka w czynnościach policyjnych nie tylko definiuje poszczególne działania, mające na celu ochronę ofiar przed dalszą przemocą, ale propaguje również prowadzenie śledztwa i zbieranie dowodów. Negocjacje małżeńskie, mediacje lub brak działania jako reakcje policji są eliminowane. Sprawy, w których zastosowano konsekwentne i skuteczne czynności policyjne oraz systematycznie je monitorowano, zostały ocenione jako satysfakcjonujące, gdyż prowadziły

---

² Hanmer, J. i Gloor, D. et al. (2007) Instytucje i ocena dobrej praktyki: przemoc, gwałt i wykorzystywanie seksualne w rodzinie, CAHRV. Raport skupia się na punktach wspólnych prawa karnego, cywilnego i rodzinnego, dotyczących przemocy związanej ze zróżnicowaniem płci. Humphreys, C. i Carter, R. et al. (2006) System sprawiedliwości jako dziedzina ochrony praw człowieka w przypadku kobiet i dzieci, CAHRV, ocenia prawo i sądownictwo karne w wybranych krajach Unii Europejskiej.

³ Austria, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Finlandia, Niemcy, Węgry, Włoch, Polska, Rumunia, Serbia, Szwecja, Szwajcaria, Turcja, Wielka Brytania.

do zapobiegania dalszego stosowania przemocy, rzadszych przypadków ustawicznego nękania ofiar i lepszych rezultatów. Dobra praktyka policyjna wymaga systematycznego rejestrowania incydentów.

Programy dla sprawców

Polityka państwa i wytyczne, bazujące na perspektywie siły płci, zorientowane na zapewnienie bezpieczeństwa ofiarom w połączeniu z proaktywnymi programami dla sprawców, wspomagają działania praktyczne. Poznawcze programy behawioralne dla sprawców mogą podważyć prezentowane przez nich postawy, związane ze zróżnicowaniem płci, oraz wyznawane wartości, leżące u podstaw stosowania przemocy, jak również rozwinąć kompetencje społeczne mężczyzn, nauczyć alternatywnych sposobów rozwiązywania konfliktów i zredukować przemoc fizyczną. Programy powinny być połączone z zapewnieniem bezpieczeństwa i wsparcia dla kobiet doświadczających przemocy i ich dzieci.

W ramach dobrej praktyki, należy stosować oddzielne programy dotyczące przestępstw na tle seksualnym dla młodocianych sprawców i dorosłych mężczyzn.

Zdrowie fizyczne i psychiczne

Ujęcie zdrowia w perspektywie płci kulturowej jest podstawowym wymogiem. Mimo, że państwa europejskie nie posiadają polityki i planów działania w sprawie zdrowia fizycznego i psychicznego, podejmowane są próby rozpoczęcia rutynowych badań lekarskich pod kątem przemocy w rodzinie przez służbę zdrowia, oraz tworzenia wyspecjalizowanych jednostek i ośrodków, zajmujących się przypadkami gwałtów i wykorzystywania seksualnego.

Aby dokonała się autentyczna zmiana, kluczowe jest przyjęcie odpowiedzialności przez instytucje oraz ich zaangażowanie. Jest to możliwe dzięki zastosowaniu strategii i polityki, ustanawiającej: odpowiedzialność w ramach instytucji, środki i działania interwencyjne w zakresie medycznym, społecznym i psychologicznym, współpracę oraz rozpowszechnianie informacji.

Podejście międzyinstytucjonalne

Mimo, że podejście międzyinstytucjonalne nie jest powszechną praktyką w UE, w niektórych krajach istnieją fora, skupiające zarówno organizacje pozarządowe jak i organy państwowe, zajmujące się ofiarami i sprawcami przemocy w rodzinie. Należałoby rozpocząć długofalową współpracę i wprowadzić zinstytucjonalizowane formy działania, które zapewnią bezpieczeństwo i wsparcie dla kobiet, będących ofiarami przemocy i ich dzieci. Badania dowodzą, że kluczowymi elementami właściwego działania w ramach projektów międzyinstytucjonalnych, są ewaluacja i monitorowanie, które znacznie wpływają na ich skuteczność.

Profesjonalne szkolenia

Biorąc pod uwagę interdyscyplinarne umiejętności potrzebne do stosowania właściwych środków przeciwdziałania przemocy związanej ze zróżnicowaniem płciowym, podstawy wiedzy na temat przemocy, gwałtów i wykorzystania seksualnego w rodzinie, powinny zostać włączone do planu przygotowawczych kursów szkoleniowych. W ramach dalszego kształcenia wykwalifikowanych profesjonalistów należy zapewnić szkolenia specjalistyczne.

Wszystkie osoby mające jakąkolwiek styczność z ofiarami i/lub sprawcami przemocy interpersonalnej, w tym pracownicy policji, systemu sprawiedliwości, służby socjalnej, służby zdrowia psychicznego i fizycznego oraz ośrodków zamieszkania, powinny ukończyć szkolenie.

Dobra praktyka w Europie Środkowej i Wschodniej

Wydaje się, że ewaluacja i badania nad przemocą interpersonalną i łamaniem praw człowieka są rzadkie lub całkowicie nieobecne w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Powoduje to wyraźne braki w ustanawianiu dobrej praktyki. Brakuje tam stosowania i oceny regulacji prawnych, mających na celu ograniczanie przemocy, gwałtów i wykorzystywania seksualnego w rodzinie. Ilość kobiecych organizacji pozarządowych i schronisk, wspomaganych przez państwo, jest różna w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Tymczasem, w niektórych przypadkach, fundusze dla kobiecych organizacji pozarządowych zostały wycofane po wstąpieniu do Unii Europejskiej. Podobne kwestie występują w państwach kandydujących do UE.

Dobra praktyka wymaga zapewnienia stałych funduszy dla kobiecych organizacji pozarządowych oraz publikowania informacji na temat sposobu wykorzystania funduszy unijnych, przeznaczonych na walkę z przemocą wobec kobiet i dzieci. Jest to warunek wstępny dla rozwoju i oceny badań nad dobrą praktyką. W krajach Europy Środkowej i Wschodniej, brak współpracy między organizacjami pozarządowymi i agendami państwowymi, jest znacznie bardziej dotkliwy niż w Europie Zachodniej.

Kwestie dobrej praktyki dotyczące Europy Zachodniej, Środkowej i Wschodniej

W państwach członkowskich i akcesyjnych brakuje zadowalającej pomocy ogólnej i specjalistycznej dla kobiet i dzieci, w tym emigrantów, mniejszości etnicznych, osób starszych, osób niepełnosprawnych i osób z podwójnymi problemami, np. chorych psychicznie z problemem narkotykowym. Szkolenia przygotowawcze, podstawowe i dalsze kształcenie, organizowane z inicjatywy kobiecych organizacji pozarządowych, lub wynikające z dobrej woli pojedynczych ośrodków, powinny stać się częścią struktur szkoleniowych i instytucjonalnych.

Stworzenie i monitorowanie Narodowych Planów Działania w kwestii przemocy wobec kobiet oraz przyjęcie wspólnej dla całej Europy definicji przemocy w rodzinie związanej ze zróżnicowaniem płciowym, ułatwiłyby prowadzenie badań porównawczych i ewaluacji zapewnianej pomocy.

Punkt widzenia i sytuacja ofiar powinny być brane pod uwagę przy monitorowaniu i ocenie wszelkich działań, przeciwdziałających przemocy, gwałtom i wykorzystywaniu seksualnemu w rodzinie.

Luki w ocenie pomocy udzielanej w przypadkach przemocy, gwałtów i wykorzystywania seksualnego w rodzinie, świadczą o nikłej wiedzy na temat zakresu pomocy, zaangażowania w nią państwa, jej monitorowania i zewnętrznych ewaluacji. Należałoby zabezpieczyć pomoc oferowaną przez kobiece organizacje pozarządowe i zaangażowanie w nią państwa, oraz stworzyć zaawansowany system monitorowania i ewaluacji, w ramach którego, działania, podejmowane w zakresie ustawodawstwa i praktyki, podlegałyby systematycznym

inspekcjom państwa. Jak dotąd, ten poziom dobrej praktyki nie został osiągnięty w żadnym z krajów europejskich.

Rekomendacje dobrej praktyki dla polityki europejskiej

1. Wskaźniki

Kraje Unii Europejskiej powinny przyjąć jednolite wskaźniki przemocy, gwałtu i wykorzystywania seksualnego w rodzinie, potrzebne do oszacowania dobrej praktyki w wymiarze międzynarodowym. Dzięki nim, łatwiej byłoby osiągnąć i utrzymać wysoki standard ochrony praw człowieka w państwach członkowskich. Jednolite wskaźniki zwiększyłyby zdolność do powielania ich w poszczególnych krajach oraz do wdrażania projektów unijnych w każdym państwie UE.

2. Infrastruktura

Istnieje pilna potrzeba skutecznego monitorowania i ewaluacji pomocy oferowanej przez organizacje pozarządowe i organy ustawodawcze, które zapewniają wsparcie, poradnictwo, schroniska i zakwaterowanie dla kobiet i ich dzieci, czynności policyjne i karne, zdrowie psychiczne i fizyczne, programy dla sprawców, podejście międzyinstytucjonalne oraz profesjonalne szkolenia, przy równoczesnym rozwijaniu infrastruktury w Unii Europejskiej. Tworzenie i wdrażanie systemu monitorowania w poszczególnych krajach członkowskich byłoby łatwiejsze, dzięki corocznym raportom, oceniającym stosowane regulacje prawne i pomoc, udzielaną przez organizacje pozarządowe, zawierającym dane na temat postępów w podwyższaniu minimalnych standardów. Procesy demokratyczne, na których opiera się społeczeństwo obywatelskie zostałyby wzmocnione dzięki transparentności, poprzez publikowanie raportów na temat polityki i jej wdrażania, dostarczanych przez państwa członkowskie i organizacje pozarządowe.

3. Dyrektywa unijna

Europejskie i międzynarodowe konwencje, sygnowane przez państwa członkowskie Unii Europejskiej, apelują o nieustanne podejmowanie wysiłków na rzecz zabezpieczenia praw kobiet i dzieci. Dyrektywa unijna, dotycząca eliminowania przemocy wobec kobiet i dzieci, pomogłaby w wywieraniu długofalowego wpływu Unii na politykę i dobrą praktykę w państwach członkowskich, kandydujących do akcesji i potencjalnych państwach członkowskich. Ułatwiłoby to skuteczne działanie w kwestiach wyszczególnionych w niniejszym raporcie, w tym:

- a. Rozwój pomocy dla kobiet w krajach Unii, gdzie jest ona znikoma lub zupełnie nie istnieje.
- b. Rozwój badań jakościowych i ilościowych, dokonywanie ewaluacji wewnętrznych i zewnętrznych, oraz stosowanie różnorodnych jej metod.

Kontakt: Carol Hagemann-White, ccahrv@uos.de lub Jalna Hanmer, jalna@hanmer.plus.com